

Latvijas Universitāte
Humanitāro zinātņu fakultāte
Klasiskās filoloģijas katedra
Hellēnistikas centrs

4. starptautiskā klasiskās filoloģijas biennāles konference

ANTIQUITAS VIVA 2012 :
ΠΑΙΔΕΙΑ –
izglītība un izglītošanās
antīkajā pasaulē, vērtību mantojums

2012. gada 25.–26. oktobris
Rīga

**KONFERENCES PROGRAMMA UN
REFERĀTU KOPSAVILKUMI**

University of Latvia
Faculty of Humanities
Chair of Classical Philology
Centre for Hellenic Studies

4th International Classical Philology Biennial Conference

ANTIQUITAS VIVA 2012:
ΠΑΙΔΕΙΑ –
Education and Learning
in Ancient World, its Heritage

25–26 October 2012
Riga

PROGRAMME OF THE CONFERENCE AND
SUMMARIES OF PAPERS

University of Latvia Press

Konferenci atbalsta Grieķijas Republikas Izglītības un reliģijas lietu,
kultūras un sporta ministrija un Latvijas Universitāte

The conference is financially supported by the Hellenic Ministry
of Education and Religious Affairs, Culture and Sports and
the University of Latvia

Support for Conference Proceedings by ERAF Project
*Support for the international cooperation projects and other international
cooperation activities in research and technology at the University of Latvia*
No. 2010/0202/2DP/2.1.1.2.0/10/APIA/VIAA/013

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

**Konferences rīcības komiteja /
Conference organizing committee:**

prof. *Dr. philol.* Ilze Rūmniece
prof. *Dr. philol.* Vita Paparinska
prof. *Dr. philol.* Ojārs Lāms
asoc. prof. *Dr. philol.* Nijolē Juchnevičienē
asoc. prof. *Dr. philol.* Irena Radova
Dr. philol. Ivo Volt
doc. *Dr. philol.* Gita Bērziņa
lekt. *Dr. philol.* Brigita Kukjalko
pasn. *Mg. philol.* Līva Bodniece

Layout: Andra Liepiņa

© University of Latvia, 2012

ISBN 978-9984-45-581-5

SATURS

PROGRAMMA	6
PROGRAMME	9
REFERENTI	12
KOPSAVILKUMI	13
SPEAKERS	29
SUMMARIES OF PAPERS	30

PROGRAMMA

Ceturtdien, 25. oktobrī

Konferences sēdes notiek

Latvijas Universitātes (LU) Mazajā aulā Raiņa bulvārī 19.

12.15–12.30 **Konferences dalībnieku reģistrācija**

12.30–13.00 **Konferences atklāšana**

Izstādes *Antīkās literatūras pasaulē* atklāšana
(Aija Uzula, Latvijas Universitātes Bibliotēka)

Izglītošana/audzināšana klasiskajā senatnē: galvenie aspekti mūsdienu vērojumā
(Ilze Rūmniece, Latvijas Universitāte)

13.00–14.40 **1. sēde, vada Vita Paporinska**

13.00–13.20 Harijs Tumans (Latvijas Universitāte)
Hellēņu diskusijas par *paideia*

13.20–13.40 Ojārs Lāms (Latvijas Universitāte)
Izglītots ΠΩΜΑΙΟΣ un antīkā literatūra. Atsevišķa
gadījuma izpēte: Leona Diakona teksti.

13.40–14.00 Gita Bērziņa (Latvijas Universitāte)
Simposijs kā izglītošanās institūcija Senajā Grieķijā

14.00–14.20 Dace Strelēvica-Ošiņa (LU Latviešu valodas institūts)
Iemāciet viņiem runāt pareizi, citādi es viņus nesaprotu:
valodas preskriptivisms izglītībā šodien un antīkajā
pasaulē

14.20–14.40 Diskusijas

14.40–15.10 **Kafijas/tējas pauze**

15.10–16.50 **2. sēde, vada Ilze Rūmniece**

15.10–15.30 Rafaēls Moreno Gonzales (Bonnas Universitāte)
Sokrata *paideia* salīdzinājumā ar Protagora *paideia*:
divi pretēji izglītības modeļi Platona darbā *Protagoras*

PROGRAMMA

- 15.30–15.50 Aleksejs Romanovs (Krievijas Valsts humanitārā universitātē)
Paideia Platona agrīnajos dialogos
- 15.50–16.10 Ave Paesalu (Tartu Universitātē)
Nikomaha aritmētika Boētija pārcēlumā: teorija pār praksi
- 16.10–16.30 Līva Muižniece (Latvijas Universitātē)
To genos tou eidous meros un to eidous tou genous meros nozīme Aristoteļa *Metafizikā* Δ 25
- 16.30–16.50 Diskusijas
- 18.00 Vakariņas konferences dalībniekiem**
(kafejnīca *Daily*, Latvijas Universitātē, Raiņa bulvāris 19)

Piektdien, 26. oktobrī

Konferences sēdes notiek

LU Vēstures muzejā Raiņa bulvārī 19 (4. stāvā).

- 10.00–11.40 3. sēde, vada Brigita Cīrule**
- 10.00–10.20 Irina Gvelesiani (Ivanes Javakišvili Tibilisi Valsts universitātē)
Baltais templis – tilts no senās uz mūsdienu izglītību
- 10.20–10.40 Georgijs Teotokis (Ekseteras Universitātē)
Strategika 1. un 2. gadsimtā – militāro zināšanu *tilts* no senatnes uz Bizantiju
- 10.40–11.00 Ilona Gorņeva (Latvijas Universitātē)
Lietderīgākā rētorikas forma Menandra Rētora traktātos
- 11.00–11.20 Igors Koņins (Rīga)
Ethopoieia rētoriskā figūra un sengrieķu pseidovēsturiskās Temistokla vēstules
- 11.20–11.40 Diskusijas
- 11.40–12.10 Kafijas/tējas pauze**

- 12.10–13.50** **4. sēde, vada Gita Bērziņa**
- 12.10–12.30 Līva Bresle (Latvijas Universitāte)
Taisnīguma izpratne Aristoteļa darbos
- 12.30–12.50 Līva Bodniece (Latvijas Universitāte)
Termini *ἔλλειψις*, *παραβολή*, *ὑπερβολή* senākajos
rētorikai un ģeometrijai veltītajos tekstos
- 12.50–13.10 Ieva Fībiga (Rīga)
Metaforas kognitīvā funkcija Galēna trakātā
Par ēdienu spēju
- 13.10–13.30 Marija Gjannaki (Atēnas)
Docta puella Propercija elēģijās: Augusta laika
Romā izglītības sistēmas atainojums
- 13.30–13.50 Diskusijas
- 13.50–14.00** **Konferences noslēgums**

PROGRAMME

Thursday, October 25

The sessions of the conference take place
in the Aula Minor, University of Latvia, Raiņa Boulevard 19.

12.15–12.30 Registration

12.30–13.00 Opening of the Conference

Opening of the Exhibition *Monuments of ancient literature in the Collection of Rare books and manuscripts* (Aija Uzula, The Library of the University of Latvia)

Educating/Upbringing in the Classical Antiquity: the Main Aspects from Contemporary Observation (Ilze Rūmniece, University of Latvia)

13.00–14.40 Session 1, chaired by Vita Paparinska

13.00–13.20 Harijs Tumans (University of Latvia)
Hellenic discussion about *paideia*

13.20–13.40 Ojārs Lāms (University of Latvia)
An educated ΠΩΜΑΙΟΣ and Ancient Literature.
A Case Study: Texts by Leo Diakonus.

13.40–14.00 Gita Bērziņa (University of Latvia)
Symposium as Educational Institution in Ancient Greece

14.00–14.20 Dace Strelēvica-Ošiņa (Latvian Language Institute of the University of Latvia)
Teach Them to Speak Correctly, Otherwise I Don't Understand Them: Linguistic Prescriptivism in Education of Today and the Antiquity

14.20–14.40 Discussion

14.40–15.10 Coffee/tea break

15.10–16.50 Session 2, chaired by Ilze Rūmniece

15.10–15.30 Rafael Moreno González (University of Bonn)

- Socratic *Paideia* against Protagorean *Paideia*: Two Opposing Educational Models in Plato's *Protagoras*
- 15.30–15.50 Aleksejs Romanovs (Russian State University for the Humanities)
Paideia in Plato's Early Dialogues
- 15.50–16.10 Ave Paesalu (University of Tartu)
Nicomachean Arithmetics in Boethian Transmission: Theory over Practice
- 16.10–16.30 Līva Muižniece (University of Latvia)
The Meaning of *To Genos Tou Eidous Meros* and *To Eidos Tou Genous Meros* in Aristotle's *Metaphysics* Δ 25
- 16.30–16.50 Discussion
- 18.00 Dinner for participants of the conference**
(Cafeteria *Daily*, University of Latvia, Raiņa Boulevard 19)

Friday, October 26

The sessions of the conference take place **in the Museum of History of the University of Latvia** – the same building, 4th floor.

- 10.00–11.40 Session 3, chaired by Brigita Cīrule**
- 10.00–10.20 Irina Gvelesiani (Ivane Javakhishvili Tbilisi State University)
White Temple – a Bridge between the Ancient and Present Day Education
- 10.20–10.40 Georgios Theotokis (Exeter University)
The *Strategika* of the 1st and 2nd Century AD – a *Bridge* for the Transmission of Military Knowledge between Antiquity and the Byzantine World
- 10.40–11.00 Ilona Gorņeva (University of Latvia)
The Most Useful Rhetorical Form in Treatises Attributed to Menander Rhetor
- 11.00–11.20 Igors Koņins (Riga)
The Rhetorical Trope of *Ethopoieia* and Ancient Greek Pseudonymous Letters of Themistocles
- 11.20–11.40 Discussion

- 11.40–12.10** **Coffee/tea break**
- 12.10–13.50** **Session 4, chaired by Gita Bērziņa**
- 12.10–12.30 Līva Bresle (University of Latvia)
Understanding of Justice in Aristotle's Works
- 12.30–12.50 Līva Bodniece (University of Latvia)
The Terms *ἔλλειψις*, *παραβολή*, *ὑπερβολή* in Ancient Rhetorical and Geometry Texts
- 12.50–13.10 Ieva Fībiga (Riga)
The Cognitive Function of Metaphor in Galen's Treatise *On the Properties of Foodstuffs*
- 13.10–13.30 Maria Giannaki (Athens) (*reads Brigita Kukjalko*)
Docta puella in the elegies of Propertius: the reflection of the educational system in Rome in the time of Augustus
- 13.30–13.50 Discussion
- 13.50–14.00** **Conclusion of the conference**

REFERENTI

Bērziņa Gita , Latvijas Universitāte, Latvija Simposijs kā izglītošanās institūcija Senajā Grieķijā	13
Bodniece Līva , Latvijas Universitāte, Latvija Termini <i>ἔλλειψις</i> , <i>παραβολή</i> , <i>ὑπερβολή</i> senākajos rētorikai un ģeometrijai veltītajos tekstos	14
Bresle Līva , Latvijas Universitāte, Latvija Taisnīguma izpratne Aristoteļa darbos	15
Fībīga Ieva , Rīga, Latvija Metaforas kognitīvā funkcija Galēna trakātā <i>Par ēdienu spēju</i>	16
Gjannaki Marija , Atēnas, Grieķija <i>Docta puella</i> Propercija elēģijās: Augusta laika Romas izglītības sistēmas atainojums	17
Gorņeva Ilona , Latvijas Universitāte, Latvija Lietderīgākā rētorikas forma Menandra Rētora traktātos	18
Gvelesiani Irina , Ivanes Javakišvili Tibilisi Valsts universitāte, Gruzija <i>Baltais templis</i> – tilts no senās uz mūsdienu izglītību	19
Koņins Igors , Rīga, Latvija <i>Ethopoieia</i> rētoriskā figūra un sengrieķu pseidovēsturiskās Temistokla vēstules	20
Lāms Ojārs , Latvijas Universitāte, Latvija Izglītots ΡΩΜΑΙΟΣ un antīkā literatūra. Atsevišķa gadījuma izpēte: Leona Diakona teksti	21
Moreno Gonzales Rafaēls , Bonnas Universitāte, Vācija Sokrata <i>paideia</i> salīdzinājumā ar Protagora <i>paideia</i> : divi pretēji izglītības modeļi Platona darbā <i>Protagors</i>	22
Muižniece Līva , Latvijas Universitāte, Latvija <i>To genos tou eidous meros</i> un <i>to eidous tou genous meros</i> nozīme Aristoteļa <i>Metafizikā</i> Δ 25	23
Paesalu Ave , Tartu Universitāte, Igaunija Nikomaha aritmētika Boētijā pārcēlumā: teorija pār praksi	24
Romanovs Aleksejs , Krievijas Valsts humanitārā universitāte, Krievija <i>Paideia</i> Platona agrīnajos dialogos	25
Strelēvica-Ošiņa Dace , Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts, Latvija <i>Iemāciet viņiem runāt pareizi, citādi es viņus nesaprotu</i> : valodas preskriptīvisms izglītībā šodien un antīkajā pasaulē	26
Teotokis Georgijs , Ekseteras Universitāte, Lielbritānija <i>Strategika</i> 1. un 2. gadsimtā – militāro zināšanu <i>tilts</i> no senatnes uz Bizantiju . . .	27
Tumans Harijs , Latvijas Universitāte, Latvija Hellēņu diskusijas par <i>paideia</i>	28

KOPSAVILKUMI

Bērziņa Gita

Latvijas Universitāte

Simposijs kā izglītošanās institūcija Senajā Grieķijā

Simposijs uzskatāms par unikālu Senās Grieķijas sociālo kultūrfenomeni ar daudzveidīgu funkcionalitāti. Viena no būtiskākajām citu starpā ir arī dažādos aspektos izglītošanās/audzināšanas funkcija. Kā aktuāla tā apzināta gan arhaiskā un klasiskajā periodā, gan – attiecīgā transformējumā – arī turpmākajos laikos.

Ierasti spilgtākais apliecinājums izglītošanās *momentiem* simposija situācijā pētīts Platona dialogā *Dzīres*. Tomēr daudzveidīgs dažādu dzīru kultūrvides izglītojošo/audzinošo kvalitāšu iezīmējums rodams arī citos tekstos, jau sākot ar Homēra eposu un arhaiskās lirikas piemēriem.

Referātā, balstoties uz vairāku tekstu liecībām, tiek atklāti dažādi *paideia* aspekti simposija kultūrvīdē, t.sk. uzmanību pievēršot noteiktām indivīda/sabiedrības ētiskām vērtībām un uzstādījumiem, to specifiskai izpausmei un proponēšanai, *spoudaiogeloion* aspekta mērķtiecīgam izmantojumam u.c.

Bodniece Līva
 Latvijas Universitāte

Termini ἔλλειψις, παραβολή, ὑπερβολή senākajos rētorikai un ģeometrijai veltītajos tekstos

Termini *elipse*, *parabola* un *hiperbola* vienlaicīgi ienākuši gan rētoriku, gan ģeometriju aprakstošos antīkajos tekstos. Šie termini tiek lietoti arī mūsdienu zinātnes valodā. Tie funkcionē stilistikas, ģeometrijas, matemātikas un dabas zinātņu terminoloģijā.

Senajiem domātājiem reizē ar antīkās pasaules kultūras un zinātnes procesu attīstību svarīga šķita šo procesu vērošana un aprakstīšana, to pierāda gan līdz mūsu dienām saglabājušies zinātniska satura teksti, gan ziņas par daudzajiem zudušajiem sacerējumiem.

Vērošana un savu novērojumu pierakstīšana bija pirmais solis zinātniskās literatūras attīstībā. Eiropas senāko zinātnisko tekstu izteiksme ir stāstoša un aprakstoša, no mūsdienu skatu punkta raugoties – pat literāra. Neatkarīgi no apskatītās zinātnes nozares, faktu ilustrācijai tiek izmantoti asociatīvi salīdzinājumi. Aprakstot novērotās sakarības, procesus vai parādības, tās attēlo, atsaucoties uz dabā un sadzīvē vērojamām norisēm.

Apzīmējumi jēdzieniem – *redzēt* un *zināt*, sengrieķu valodā veidoti no viena darbības vārda celma. *Zināt* var to, kas ir redzēts *savām acīm*. Tāpēc sengrieķu pasaules uztverē salīdzinājumi ar *acīm redzamo* palīdz abstraktus jēdzienus padarīt saprotamus. Un skaidrība, ko vieš šie salīdzinājumi ar *acīm redzamo*, pamato to vēlāko izmantošanu terminu veidošanā.

Bresle Līva

Latvijas Universitāte

Taisnīguma izpratne Aristoteļa darbos

Referāta mērķis ir noskaidrot, kā taisnīgumu izprata Aristotelis. Taisnīguma jēdziens ir cieši savijies ar tikuma jēdziena izpratni. Taisnīgums tiek aplūkots gan no indivīda, gan sabiedrības skatupunkta. Kā taisnīguma realizētājs dzīvē tiek aplūkota taisnīga cilvēka rīcība. Aristotelis taisnīgumu ir klasificējis dažādās kategorijās. Galvenās no tām: personiskais un pilsoniskais taisnīgums, rakstītais un nerakstītais taisnīgums, izlīdzinošais un izlabojošais taisnīgums. Tiek aplūkota arī ārējo apstākļu ietekme uz situācijas izvērtējumu no taisnīguma viedokļa, tādi, kā labprātīgums, nelabprātīgums, vienlīdzība, brīvā izvēle.

Fībiga Ieva
Rīga

Metaforas kognitīvā funkcija Galēna trakātā *Par ēdienu spēju*

Metafora tradicionāli tiek saistīta ar tēlainu valodu, tādu, kurā apzināts tropu un stilistisko figūru lietojums ir viens no galvenajiem papildinformācijas izteikšanas līdzekļiem. Tāpēc ir radies priekšstats, ka zinātniskos tekstos papildinformācijas nav vai vismaz nevajadzētu būt, jo dominē pamatinformācija. Taču tropi, konkretizējot abstrakto, palīdz izziņā, līdz ar to zinātniskos tekstos daži no tiem nav neparasta parādība. Metafora ir viens no šiem tropiem, kas ieņem stabili vietu zinātniskā valodā. Zinātniskā valodā metafora izskaidro zinātnisko jaunradi. Šo procesu var dēvēt par inovācijas *saglabāšanu*.

Šāda inovācijas *saglabāšana* ar metaforas palīdzību vērojama arī sengrieķu ārsta Galēna tekstos, kas uzskatāmi par antikās pasaules zinātniska teksta paraugu. Medicīna Senajā Grieķijā strauji attīstījās, un Galēnam tajā bija nozīmīga loma. Galēna darbība devusi lielu ieguldījumu antikās pasaules izglītības/izglītošanās (παιδεία) gaitā.

Šajā referātā metafora un tās kognitīvā funkcija tuvāk tiks atklāta Galēna traktātā *Par ēdienu spēju* (Περὶ τροφῶν δυνάμεως/*De alimentorum facultatibus*). Šis ir traktāts par fizioloģiju gremošanas sistēmā, iekļaujot arī novērojumus, kas attiecas uz patoloģiju.

Metaforas kognitīvā funkcija spēj konkretizēt abstrakto; abstraktais nav tieši novērojams, bet ir izsecināms; konkrēts ir tas, ko var uztvert ar maņu orgāniem. Traktātā ar metaforas kognitīvo funkciju tiek skaidrota vēdera darbība (gremošana, vēdera darbības traucējumi, vēdera izeja) un dažādi procesi organismā. Piemēram, kuņģī var rasties smaguma sajūta; šīs sajūtas aprakstīšanai Galēns lieto metaforu: *ἐγκεῖσεται ὕβδον, ἢ λίθον, ἢ πηλὸν [κατὰ τὴν γαστέρα]* – *uzgūlies vai nu svins, akmens vai māli [uz kuņģa]*.

Galēna traktāts *Par ēdienu spēju* ir antikās pasaules zinātniska teksta paraugs. Nenoliedzami, ka šajā traktātā metaforām ir nozīmīga un būtiska loma tēmas atklāšanā un skaidrošanā.

Gjannaki Marija
Atēnas

Docta puella Propercija elēģijās: Augusta laika Romās izglītības sistēmas atainojums

Šā referāta mērķis ir restaurēt *docta puella* izglītību, lai atklātu, kāpēc šī sieviete tik spēcīgi saista dzejnieku-mīļāko, ka dzejnieks velta viņai savu dzeju, neskatoties uz to, ka tiek uzskatīts, ka šādai sievietei trūkst tradicionālo tikumu. Šim referātam izraudzīta Propercija *docta puella* Kintija kā raksturīgs elēģiju sievietes piemērs. Paredzēts izpētīt Augustīna laika vēsturisko un izglītības fonu, lai saprastu šī laikmeta sieviešu izziņas spēju līmeni.

Labi zināms, ka sevišķais sieviešu skaistums romiešu elēģijās saista dzejnieku uzmanību. Taču ne tikai skaistums un fiziskais izskats piesaista elēģiju dzejniekus. Elēģiju sieviete ir ne tikai un vienīgi prieka līdzeklis. Tieši pretēji, viņa ir dzejnieka iedvesma, viņa ir dzejas mūza, kā pauž Propercijs. Dzejnieks var sarunāties ar savu Sintiju par literatūru un atzīties priekā par viņu tikšanos. Propercijs piedēvē viņai dažādus talantus (elēģija I.4) un nekavējas apgalvot, ka šīs dāvanas ir dārgākas nekā viņas skaistums. Šī personiskais talants ir daļa no kopējās koncepcijas par to, kas ir elēģiju mīļākā.

Arī pats Kintijas vārds var kalpot kā viņas kultūras un izglītības pierādījums; etimoloģiski saistīts ar *Apollon Cynthius*, viņas vārds mums atgādina, ka viņa ir dzejniece, viņa piedalās mūzu ceremonijās, un dzejnieks uzskata viņu par vienu no mūzām.

Viņa ir ļoti eleganta, kulturāla, viņai netrūkst *Venēras vai Mimnerma dāvanu*, jo Apolons ir apveltījis viņu ar dzejoļu sacerētājas talantu, bet no mūzas Kaliopes viņai ir spējas dziedāt liras pavadījumā.

Gorņeva Ilona
Latvijas Universitāte

Lietderīgākā rētorikas forma Menandra Rētora traktātos

Menandrs Rētors jeb Menandrs no Laodikas, ~ m. ē. 3. gs. rētorikas teorētiķis, sofists, divos traktātos, kas tradicionāli saistās ar viņa vārdu, detalizēti, dažbrīd pat skrupulozi vēsta par epideiktisko rētorikas atzaru, tostarp sniedzot pamācības par to, kā pareizi veidojams katrs no epideiktiskās runas veidiem. Būtībā katru runas veidu raksturo stingra struktūra, sastādīšanas paņēmieni kopums, kā arī atbilstošas stilistiskās īpatnības, respektīvi, noteikts kanons, kuram jāseko, lai veidotos veiksmīgs priekšlasījums. Pavisam Menandrs raksturo sešpadsmit runu veidus, izklāstot savam potenciālajam lasītājam – rētorikas apguvējam – metodes, kurām jāseko katrā no tiem. Tomēr, lai gan, piemēram, imperatora kronēšanas runa vai gubernatoru sagaidīšanas, pavadīšanas runa neapšaubāmi izpelnās lielu sofista uzmanību, mācot, ko un kā teikt šādos gadījumos, Menandram ir tikai viens runas veids, kurā jaušama oratora spēju un iespēju atklāsme vispilnīgākajā mērā. Varētu sagaidīt, ka lietderīgākais rētorikas veids ir saistāms ar cilvēka personīgās dzīves rītiem un norisēm, taču tā joprojām nav nedz dzimšanas dienas runa par godu gaviļņiekam, nedz kāzu ritus pavadošie vārdi, bet gan epideiktiskās runas veids, ko Menandrs nodēvē gaužām vienkārši – saruna ($\lambda\alpha\lambda\acute{\iota}$), sarunveida runa. Tieši šeit, Menandraprāt, oratoram ir iespēja atklāt spārnoto improvizācijas šarmu, pilnā mērā attīstot tos daiļrunas formantus, kas jau kopš Aristoteļa laikiem tiek uzskatīti par neatņemamu epideiktiskās daiļrunas sastāvdaļu.

Gvelesiani Irina

Ivanes Javakišvili Tibilisi Valsts universitātē

Baltais templis – tilts no senās uz mūsdienu izglītību

Mūsdienās globalizācija aptvērusi visu pasauli. Globalizētās pasaules kontekstā zināšanu apguve ir kļuvusi par tirgus diktētu procesu, kas nesena pagātnē ārkārtīgi paplašinājies. Tomēr kopš seniem laikiem vislielākā nozīme vienmēr bijusi akadēmiskām nodarbēm un to rezultātiem. Daudzās senās pasaules kultūrās tika izveidotas dažādas augstākās izglītības iestādes, lai zinātniskajam potenciālam nodrošinātu institucionālu sistēmu. Iespējams, ka tieši grieķi bija pirmie, kas *iedvesmoja mūsdienu izglītības tēlu*. Taču seno tradīciju pēdas var saskatīt jaunlaiku augstskolu sienās.

Šis referāts veltīts zināšanu apgūšanas nozīmei, velkot paralēli starp senajām un mūsdienu izglītības sistēmām un iezīmējot pagātnes lomu nākotnes veidošanā. Runa ir par *Balto templi* vai Ivanes Džavahishvili Tbilisi Valsts universitāti. *Baltais templis* ir kļuvis zināšanu, skaidrības, gudrības, neatkarības un solidaritātes simbols. Tbilisi Valsts universitāte ir dibināta 1918. gadā. Kopš saviem pirmsākumiem tā ir veidojusi tautas sirdsapziņu un veicinājusi intelektuālā un akadēmiskā potenciāla izaugsmi Gruzijā. Tbilisi Valsts universitātei ir ļoti bagāta pagātne, kas balstās uz senāko Gruzijas izglītības iestāžu – Ikalto un Gelati akadēmijas (XI–XII gs.) un Fazisi Filozofijas un rētorikas skolas (IV gs.) – tradīcijām.

Senatnes izglītības tendences un mūsdienu zināšanu apguves stratēģijas – šis ir mūsu intereses objekts un galvenais mūsdienu zinātnisko pētījumu piesaistes punkts visā pasaulē.

Koņins Igors
Rīga

Ethopoieia rētoriskā figūra un sengrieķu pseidovēsturiskās Temistokla vēstules

Mūsu ēras antīkajā rētorikā rētorikas apmācība bija attīstīta augstā līmenī. Antīkās rētorikas otrās sofistikas periodā rētorisko skolu vingrinājumiem jeb *progymnasmata* bija raksturīga liela dažādība. Eksistēja vairākas rētorikas figūras, kas bija saistītas ar *otrā es* rakstura izstrādi.

Svarīgākā no tām bija *ethopoieia* jeb rakstura veidošana, kas ieņēma nozīmīgu lomu pseidovēsturisko vēstuļu žanra pārstāvju vidū, izplatoties m. ē. 1. gs.

Kā redzams vienā no nozīmīgākajiem šī žanra darbiem – Temistokla vēstulēs – orators viņam pieejamos avotos detalizēti pētīja to vēsturisko personu dzīvi, kuru raksturi tika atdarināti, izmantojot tās svarīgākos notikumus sava sižeta veidošanai. Ļoti uzmanīgi tika pētīta atdarināmās personas valoda, kuras iezīmes tika iekļautas darbā. Nezināmās detaļas no dzīves mēdza būt izdomātas, un dažādi valodas līdzekļi kalpoja noteiktam autora mērķim; Temistokla vēstuļu gadījumā – *otrā es* iekšējo pārdzīvojumu atspoguļojumam. Uzskata, ka šī žanra darbu sacerēšana bija pirmais topošo oratoru posms ceļā uz deklamāciju sacerēšanu par politiskām tēmām kādas vēsturiskās personas vārdā.

Lāms Ojārs
Latvijas Universitāte

Izglītots ΡΩΜΑΙΟΣ un antīkā literatūra. Atsevišķa gadījuma izpēte: Leona Diakona teksti

Bizantijas tūkstošgadīgajā vēsturē nav iespējams runāt par vienotu un nemainīgu attieksmi pret izglītību. Atbilstoši valsts zaudējumiem un ieguvumiem dažādos laika posmos ir arī dažāda attieksme un prasības pret izglītību. Liela nozīme saistībā ar valsts politisko iekārtu ir imperatora personīgajai attieksmei un ieinteresētībai. Tomēr, piedzīvojot gan uzplaukumus, gan panīkumus, Bizantijas izglītības sistēmas viens no stūrakmeņiem ir antīkā literatūra, un tās zināšanas ir izglītības un kulturālības kritērijs. Par trim galvenajiem literārās gaumes un arī prasmju avotiem nosaucama historiogrāfija, rētorika un Homēra poēzija, liela nozīme ir arī antīko filozofu tekstu studijām. Tēlainības, alegoriskuma un simboliskas izteiksmes veidošanā arī kristīgie autori daudz mācās no antīkajiem, un, lai gan ik pa laikam saasinās radikālāko kristīgo aprindu negatīva attieksme pret antīkajiem autoriem, tā nekad nekļūst par dominējošu, turpinoties plašai antīkās literatūras recepcijai, attiecībā uz autoru pagānismu ļaujoties uz to, ka antīkie autori nav vainojami savos ticības maldos un ka Dieva žēlastība viņus paglābs no elles mokām, jo patiesu Dievu nezinādami, viņi tomēr ir dzīvojuši pēc Dieva likumiem.

X gadsimta autora Leona Diakona teksti „Vēsture” un „Enkomijs” ir saistošs piemērs tam, kā radoši tiek izmantots antīkās literatūras mantojums laikmetīgu un novatorisku tekstu sacerēšanā. Rakstīdams par sava laika aktualitātēm, Leons Diakons iedvesmojas gan no Homēra, gan no sengrieķu vēsturniekiem, gan no grieķu mitoloģijas.

Moreno Gonzales Rafaēls
Bonnas Universitāte

Sokrata *paideia* salīdzinājumā ar Protagora *paideia*: divi pretēji izglītības modeļi Platona darbā *Protagors*

Šī referāta mērķis ir izpētīt Sokrata un Protagora kā izglītotāju lomu Platona darbā *Protagors*. Nereti specializētajā literatūrā atzīts, ka darbā *Protagors* Sokrata un Protagora viedokļi par izglītības jautājumiem krasi atšķiras: ģimenes un agras socializācijas loma dažādu *aretai* ieaudzināšanā un attīstīšanā, izcilības (*aretē*) būtība un pat iespējas to iemācīt un dzejas interpretācijas nozīme ir pozitīvi piemēri mūsu dialogam par atšķirībām starp abiem domātājiem.

Neraugoties uz vienprātību šajā jautājumā, abu personāžu dažādās pieejas izglītošanai (*epideixis*) bieži netiek ņemtas vērā, apspriežot līdzības vai atšķirības viņu priekšlikumos izglītības jomā. Es uzskatu, ka blakus galvenajai filosofisko saturu atšķirībai, ko Protagors un Sokrats pauž dialogā, ievērojami atšķiras abu pārstāvētās izglītības metodikas, kas atklāj vēl vienu Platona sofistu kritikas aspektu. Šie metodoloģijas jautājumi ir izcelti dialogā, jo tie ievada vai tiek ievadīti dialogā divos galvenajos krīzes brīžos: pēc pirmās Protagora garās runas un pēc Simonida *Ode to Scopas* interpretācijas.

Ņemot vērā visus apstākļus, šķiet, ka galvenais *Protagora* mērķis ir ilustrēt – izmantojot Sokrata vārdus un darbus – īsto pedagoga būtību un ieteikt piesardzīgi izturēties pret sofistu izglītības piedāvājuma neviennozīmīgumu.

Muižniece Līva
Latvijas Universitāte

***To genos tou eidous meros un
to eidos tou genous meros nozīme***
Aristoteļa Metafizikā Δ 25

Aristotelis *Metafizikā* Δ 25 1023b22–5 pretstata *to genos tou eidous meros* un *to eidos tou genous meros*, sakot, ka ģints ir veidola daļa citādi (*allōs*) nekā veidols ir ģints daļa. Autore parāda, ka šis pretstatījums atklāj divas atšķirīgas *meros* (i. e., *daļa*) nozīmes un paskaidro, kādas nevēlamas sekas rodas, ja atšķirība starp *meros* nozīmēm netiek ievērota.

Paesalu Ave
Tartu Universitāte

Nikomaha aritmētika Boētija pārcēlumā: teorija pār praksi

Vēlīnā laika romiešu filosofs Anīkijs Manlijs Torkvats Severins Boētijs (ap 480.–524. g.) ir galvenokārt pazīstams ar savu pēdējo un labāko darbu *Filosofijas mierinājums*. Taču Boētija dzīve bija vēltīta rūpīgi atlasītu grieķu avotu pārcēlumam latīņu valodas pasaulē. Pateicoties viņam, mums ir Aristoteļa darbi par loģiku latīņu versijā, komentāri par Porfirija darbiem, kā arī pāris rokasgrāmatas par humanitārajām zinātnēm – Gerasas Nikomaha darbs par aritmētiku un Nikomaha, Eiklīda un Ptolemaja darbi par mūziku.

Dzīvojot Romas impērijas politiskā un kultūras pagrimuma laikmetā, Boētijs pieliek lielas pūles, lai aizpildītu latīņu filosofiskās un zinātniskās literatūras iztrūkumus antīkās pasaules vēlīnajā periodā, un nosaka izglītības ideālus Grieķijā. Lai gan ne viņa dzīves laikā, tomēr Boētija darbi piedzīvoja atdzimšanu un, sākot no 9. gadsimta, būtiski ietekmēja filosofijas un zinātnes attīstību latīņu valodā runājošajā Eiropā.

Šajā referātā uzmanības centrā ir Boētija darbs *De institutione Arithmetica Libri II* kā versija par Gerasas Nikomaha aritmētikas mācību grāmatu *Eisagoge arithmetikes* (ap 150. g.). Tiks apskatīta aritmētikas vieta neoplatonisma izglītības ietvaros, tās augsti teorētiskās atziņas par skaitli un harmoniju un *De Arithmetica* saistību un nozīmi, lai izprastu Boētija darbu *De institutione musica*, līdz šim visvairāk citēto un kopēto mūzikas teorijas avotu Rietumeiropā agrīnajos viduslaikos.

Romanovs Aleksejs

Krievijas Valsts humanitārā universitāte

Paideia Platona agrīnajos dialogos

Platona agrīnie dialogi, dēvēti par *sokratiskajiem*, jo tajos sastopams vēsturiskajam tuvs Sokrata tēls, reizēm tiek saukti arī par *ētiskajiem* – atbilstoši tajos apspriestajiem jautājumiem. Šo agrīno dialogu tēma ir audzināšana (*paideia*), bet iztirzātie jautājumi – tikums (*aretē*), vīrišķība (*andreia*), laime (*eudaimonia*) u.c.

Atšķirībā no vidējā un vēlīnā perioda dialogiem, kuros audzināšanas un *ētiskā* tēma ir tikpat izteikti klātesoša, taču jau saistīta ar jautājumiem par esamību un tās izziņas metodi, agrīnajos dialogos *paideia* sastopama *tīrā* veidā – kā jauns un neparasts mācību veids, kas vienlīdz atšķiras gan no audzināšanas saskaņā ar paražām (piem., eposs un dzeja), gan zinātņu un mākslu apguves, gan arī nesēn parādījušos skolotāju-sofistu paņēmieniem.

Būtībā *paideia*, dialektika un filosofija Sokratam nozīmē vienu un to pašu – tiekšanos iemācīties sakārtot savu dzīvi, gan pilsoniski politisko, gan privāto, izejot no savu nodomu un vēlmju dabas vai, kā Sokrats to bieži atkārt, par mērķi izvēloties rūpes par savu dvēseli (*epimeleia peri psychēs*).

Šo salīdzinājumu rezultātā Beidzot Platons nonāk pie secinājuma, ka atšķirībā no *priekšmetiskām* zinātnēm un sofistiskās mācīšanas sistēmas, *paideia* ir *citas zināšanas* (cf. *Ep.* VII 341c5-6, *Rep.* 510b ff., 533b7-c3), un kuras Platons uzlūko gan kā politiskas, gan *psihiskas* (*psychē*). Par ilustrāciju tam var kalpot viens no tīrās *paideia* paradoksiem dialogā *Gorgijs*: ļaudis dara nevis to, ko vēlas, bet gan to, ko uzskata par vislabāko (466d ff.). Tieši uz šī paradoksa, kas Platona pētniecībā ir pazīstams kā Sokrata paradokss, pamata Platons arī pievēršas *paideia* metodei natūrfilosofiski kauzālajā problemātikā.

Strelēvica-Ošiņa Dace

Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts

***Iemāciet viņiem runāt pareizi, citādi es viņus
nesaprotu: valodas preskriptīvisms izglītībā
šodien un antīkajā pasaulē***

Virsrakstā izmantotais citāts ir no kādas pirms dažiem gadiem žurnālā publicētas intervijas ar kādu latviešu valodas skolotāju. (Kad viņa pieņemta darbā, minēto lūgumu izteikusi skolas direktore, atsaucoties uz savu skolēnu šķietami *degradēto* valodu.) Šķiet, ka šis teikums definē ļoti būtisku valodas preskriptīvisma aspektu, it īpaši tiktāl, ciktāl tas ir saistīts ar izglītību (vai balstās uz to). Citiem vārdiem sakot: preskriptīvisms ir mūsu mēģinājums likt citiem cilvēkiem turēties pie tām valodas normām, kuras mēs uzskatām par tradicionālām un svarīgām, citādi mēs viņus nesaprotam (vai izliekamies nesaprotam); mēs uztveram viņus kā mūsu dzīvesveidam svešus.

Dažādos antīkās pasaules periodos *pareizās* valodas mācīšana ir bijusi viens no izglītības stūrakmeņiem, kā uzsvēruši vairāki autori. Gramatikas pasniedzējs ir ticis nosaukts gan par *custos sermonis* (*valodas sargu*), gan par *custos historiae* (*vēstures jeb tradīcijas sargu*). Daudzās kultūrās šāda attieksme ir saglabājusies līdz mūsdienām, un to varētu uzskatīt par diezgan universālu.

Daļēji balstoties uz manu neseno teoriju par trim galvenajiem preskriptīvisma veidiem (uz cilvēku orientētais, uz valodu orientētais un uz kļūdu orientētais preskriptīvisms), šai referātā es īpaši pievērsos tiem aspektiem, kuri, neatkarīgi no preskriptīvisma veida, izceļ saikni starp izglītību un valodas *pareizības* preskriptīvo mācīšanu kā tradicionālu, sargājamu vērtību simbolu.

Teotokis Georgijs
Ekseteras Universitāte

Strategika 1. un 2. gadsimtā – militāro zināšanu tilts no senatnes uz Bizantiju

Tā dēvētā *Strategika* vai *Taktika* pieder īpašai literāro darbu kategorijai, kas domāta armijas virsniekiem un ietvēra militāra rakstura konstitūcijas un traktātus, ko apkopojis autors no personīgās pieredzes vai mutvārdu tradīcijas un/vai citām pagātnes publikācijām. Pirmais zināmais šāda veida darbs nāk no 4. gs. p.m.ē. Tā autors ir kāds Enejs, pazīstams arī kā Taktiks (Taktiķis), bet daudzi šādi darbi ir saglabājušies arī no Bizantijas laika. Šajā referātā mēģināts rast atbildi uz galveno jautājumu, ko uzdevuši tādi izcili mūsdienu vēsturnieki kā Džons F. Haldons un Valters E. Kaegi par 1. gs. *Taktikas* ietekmi uz bizantiešu stratēģisko domāšanu, īpaši šādā kontekstā: *Bizantijas stratēģiskā domāšana nav radusies “ex nihilo”, bet gan bija diezgan apzināta imitācija un pielāgošana seno grieķu militārajiem rakstiem un Grieķijas klasiskā perioda ieteikumiem, jo īpaši Eneja Taktika (357.–56. p.m.ē.) vai pat senākiem, un līdzīgiem romiešu perioda rakstiem, piemēram, Frontīnam (1. gs. beigās), Onasanderam (ap 59. g.), Elianam (106. g.), Polienam (163.–65. g.), un citiem, kas tulkoja un pielāgoja šos senos rakstus sava laika stratēģiskajai domāšanai.*

Izvirzot mūsu ēras 1. un 2. gadsimta *Strategika* autorus priekšplānā, un īpaši Frontīnu, jo hronoloģiski viņš ir pirmais no diviem šādiem latīņu valodā rakstošiem autoriem, šajā referātā mēģināts noteikt iepriekš minētā pamatotību un sniegt atbildi uz vairākiem jautājumiem, piemēram: kādu sakarību varam atrast starp avotiem, ko izmantojuši mūsu autori, piemēram, Enejs, Onasanders, Frontīns, un bizantiešiem? Ko tas liecina par zināšanu pārnēsi cauri gadsimtiem, un kāda bija valodas loma šajā procesā? Kādas līdzības varam atklāt attiecībā uz *Taktika* mērķiem, vērienu un struktūru, un tādējādi šādu vēstures avotu objektivitāti un vērtību kara mākslas jomā? Visbeidzot, tiek mēģināts salīdzināt seno grieķu un romiešu *Taktika* saturu, atkal koncentrējoties galvenokārt uz Frontīna *Strategemata*, ar viņa Bizantijas kolēģu darbiem, sniedzot vairākus raksturīgus piemērus, kas atbild uz virkni jautājumu: kā senie autori izprata terminus *stratēģija* un *taktika* (vai *strategemata*), un kā šie termini attīstījās cauri gadsimtiem un vēlīnajā Romas un Bizantijas periodā? Kādu informāciju varam gūt par tā laika armijas organizācijas pamatelementiem, piemēram, rekrutēšanu, mācībām un karavīru disciplīnu, iedalījumu vienībās, armijas apbruņojumu un kaujas pamatveidojumiem?

Tumans Harijs

Latvijas Universitāte, Latvija

Hellēņu diskusijas par *paideia*

Sākotnēji nekādas diskusijas par *paideia* grieķu pasaulē nebija, jo kopš Homēra laikiem ilgi valdīja uzskats, ka izglītības mērķis ir krietnuma audzināšana. Kā parādīja Verners Jegers, sākotnēji visas mākslas kalpoja šim mērķim, jo ikviena radoša darbība, īpaši dzejas rakstīšana, tika uztvertas kā *paideia* sastāvdaļa. Māksla pildīja dzīves skolotāja funkcijas. Gan dzejnieki, gan filosofi rakstīja savus darbus, lai pamācītu laikabiedrus. Klasikas laikmetā tautas audzināšanas lomu uzņēmās teātris, pie tam, gan traģēdijas, gan komēdijas žanrā. Tāpat arī vēsturnieki vēlējās ar pagātnes piemēriem sniegt pamācības sabiedrībai.

Taču jau arhaikas laikmetā bija radusies dzeja, kas pauda indivīdu emocijas un personīgo attieksmi, brīvi no didaktikas, dažreiz pat pretrunā ar pieņemto morāli. Pateicoties tam, izveidojās alternatīvā izpratne par mākslas jēgu: sniegt baudu, izklaidēt, sagādāt pārdzīvojumu utt. Vienlaikus sāka zaudēt nozīmi vecā izpratne par krietnumu un līdz ar to arī par izglītības jēgu. Rezultātā V gs. otrajā pusē iezīmējās vecās *paideia* krīze, kas atspoguļojās trijos tekstos: Aristofana *Mākoņos*, Sofokla *Neoptolemā* un Prodika teikā par Hēraklu. Visos šajos tekstos tiek risināts jautājums par jauniešu dzīves ceļa izvēli, tiek parādīta divu pretējo vērtību sistēmu sadursme.

Šajā situācijā neizbēgami izvērtās diskusija par *paideia* būtību starp Sokratu un sofistiem. Sofisti uzskatīja, ka viņu izglītības mērķis ir personīgais labums, un visvairāk tieši peļņa. Turpretī Sokrats pasludināja, ka izglītības uzdevums ir audzināt cilvēkiem krietnumu un darīt viņus labākus. Viņš pārinterpretēja tradicionālos uzskatus, liekot uzsvaru uz ētiku.

Diskusijas analīze ļauj secināt, ka klasikas laikmetā Grieķijā sadūrās ne tikai divi dažādi viedokļi par izglītības būtību, bet arī divi pasaules uzskati. Tas ir rādītājs, kas liecina par kultūras paradigmas nomaiņu.

SPEAKERS

Bērziņa Gita , University of Latvia, Latvia Symposium as Educational Institution in Ancient Greece	30
Bodniece Līva , University of Latvia, Latvia The Terms <i>ἔλλειψις, παραβολή, ὑπερβολή</i> in Ancient Rhetorical and Geometry Texts	31
Līva Bresle , University of Latvia, Latvia Understanding of Justice in Aristotle's Works	32
Ieva Fībiga , Riga, Latvia The Cognitive Function of Metaphor in Galen's Treatise <i>On the Properties of Foodstuffs</i>	33
Maria Giannaki , Athens, Greece <i>Docta puella</i> in the Elegies of Propertius: the Reflection of the Educational System in Rome in the Time of Augustus	34
Gorņeva Ilona , University of Latvia, Latvia The Most Useful Rhetorical Form in Treatises Attributed to Menander Rhetor ..	35
Gvelesiani Irina , Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia <i>White Temple</i> – a Bridge between the Ancient and Present Day Education	36
Igors Koņins , Riga, Latvia The Rhetorical Trope of <i>Ethopoieia</i> and Ancient Greek Pseudonymous Letters of Themistocles	37
Lāms Ojārs , University of Latvia, Latvia An educated ΠΩΜΑΙΟΣ and Ancient Literature. A Case Study: Texts by Leo Diakonus	38
Moreno González Rafael , University of Bonn, Germany Socratic <i>Paideia</i> against Protagorean <i>Paideia</i> : Two Opposing Educational Models in Plato's <i>Protagoras</i>	39
Muižniece Līva , University of Latvia, Latvia The Meaning of <i>To Genos Tou Eidous Meros</i> and <i>To Eidos Tou Genous Meros</i> in Aristotle's <i>Metaphysics</i> Δ 25	40
Paesalu Ave , University of Tartu, Estonia Nicomachean Arithmetics in Boethian Transmission: Theory over Practice	41
Romanovs Aleksejs , Russian State University for the Humanities, Russia <i>Paideia</i> in Plato's Early Dialogues	42
Strelēvica-Ošiņa Dace , Latvian Language Institute of the University of Latvia, Latvia <i>Teach Them to Speak Correctly, Otherwise I Don't Understand Them</i> : Linguistic Prescriptivism in Education of Today and the Antiquity	43
Theotokis Georgios , Exeter University, Great Britain The <i>Strategika</i> of the 1 st and 2 nd century AD – a <i>bridge</i> for the transmission of military knowledge between Antiquity and the Byzantine world	44
Tumans Harijs , University of Latvia, Latvia Hellenic Discussion about <i>Paideia</i>	46

SUMMARIES OF PAPERS

Bērziņa Gita

University of Latvia

Symposium as Educational Institution in Ancient Greece

Symposium should be regarded as a unique socio-cultural phenomenon of Ancient Greece remarkable with its multiform functionality. One of the most important among others is its educational function accomplished in various aspects. It has been attested as outstanding in archaic and classical periods, as well as (with its particular transformation) in later times.

Up to now the most striking testimony for educational moments in sympotic setting has been mainly studied in Plato's dialogue *Symposium*. However, multiform display of educational qualities within the banquet cultural environment can be found also in other texts, beginning already with examples of Homeric epic and archaic poetry.

On the basis of analysis of various texts the paper deals with different aspects of *paideia* in the sympotic cultural setting, including individual/social ethical ideals and concepts, their specific manifestation and pronouncement, purposeful fulfilment of aspect of *spoudaiogeloion* etc.

Bodniece Līva
University of Latvia

The Terms ἔλλειψις, παραβολή, ὑπερβολή in Ancient Rhetorical and Geometry Texts

The terms ἔλλειψις, παραβολή, and ὑπερβολή entered ancient rhetoric and geometry texts at the same time. These terms are commonly used in modern scientific language. They can be found in the terminology of stylistics, geometry, mathematics and natural sciences.

Ancient scholars understood the importance of describing cultural processes and scientific discoveries. Survived scientific texts of the time and in references to lost texts exhibit this.

The ancient Greeks' desire to observe and document accurately was the first step in the development of a scientific language. Scholars today perceive the presence of a descriptive literary style narrative within ancient scientific texts. Similarities to nature and domestic life are often used to describe observed correlations, processes and natural events.

From the Greek point of view, if you see something, you know something. In Greek, the translation of the root of these verbs is the same. It is understandable that these linguistic similarities within the context of, *If you see something, you know something* have been used to describe abstract things. Explanations using similarities are the sources from which new terms are created – and from which the first scientific language would flow.

Līva Bresle

University of Latvia

Understanding of Justice in Aristotle's Works

The goal of the present work is to establish Aristotle's understanding of justice. The meaning of justice is closely related to the meaning of virtue. Justice has been viewed from an individual's point of view and from the point of view of society. A just man's action is an example of how justice should be implemented in life. Aristotle classified justice in various categories. Among the principal ones are: personal and civic justice, written and non-written justice, equalizing justice and corrective justice. The article also deals with external influence on the evaluation of the situation from the perspective of justice, for example, willingness, unwillingness, equality, free choice.

Ieva Fībiga

Rīga

The Cognitive Function of Metaphor in Galen's *Treatise On the Properties of Foodstuffs*

Metaphor traditionally is connected with figurative language for which intentional use of tropes and stylistic figures is common. Therefore there exists an opinion that there are no stylistic figures in the language of science or they should not be there. However, tropes, when specifying the abstract, help in cognition, thus some of them are not that uncommon. Metaphor is one of these tropes which take a stable position in the language of science. Metaphor explains a scientific innovation in the language of science. This process may be called *preserving of the innovation*.

This *preserving* with the help of metaphor is observed in Ancient Greek physician Galen's texts, which are considered to be a sample of scientific text of the ancient world. Medicine rapidly developed in Ancient Greece, and Galen had an important role in this process. Galen's activities have added a significant contribution to the progress of education (*παιδεία*) of the ancient world.

Metaphor and its cognitive function will be uncovered in Galen's *On the Properties of Foodstuffs* (*Περὶ τροφῶν δυνάμεως/De alimentorum facultatibus*). This treatise is on the digestive system, including observations in pathology.

The cognitive function of metaphor can concretize the abstract; the abstract cannot be observed but is inferred; the concrete is that what we can detect with our organs of sense. The digestive system and many processes in the human organism in this treatise are explained with the help of the cognitive function of metaphor. For example, to describe tightness in the stomach Galen uses metaphor: *ἐγκεῖσεται ὕβδον, ἢ λίθον, ἢ πηλὸν [κατὰ τὴν γαστέρα]* – *either lead, stone or clay have lied down [in stomach]*.

Galen's treatise *On the Properties of Foodstuffs* is a sample of scientific text of the ancient world. It is undeniable that metaphors have an important role in uncovering the theme of this treatise.

Maria Giannaki
Athens

***Docta puella* in the Elegies of Propertius: the Reflection of the Educational System in Rome in the Time of Augustus**

The purpose of this paper is to reconstruct the education of the *docta puella* in order to reveal why this woman captures the poet-lover so intensively that the poet devotes his poetry to her despite the fact that this type of woman was supposed to lack traditional virtues. For the purpose of this presentation Propertius's *docta puella*, Cynthia, is chosen as a characteristic example of the elegiac women. We intend to explore the historical and educational background of the Augustian time to understand the cognitive level of that era's women.

It is well known that the extraordinary beauty of the women in the Roman Elegies capture the attention of the elegiac poets. But it is not just the beauty and the physical appearance that attract the elegiac poets. The elegiac woman is not only a pure instrument of pleasure; instead she is the inspiration of the poet, the muse of his poetry according to Propertius. The poet can talk with his Cynthia about literature and declare the pleasure of their meetings. Propertius attributes to her a variety of talents (elegy I.4) and do not hesitate to affirm that these gifts are more precious than her beauty. This personal talent is part of the general concept of the elegiac mistress.

Also the name of Cynthia can be a proof of her culture and education; etymologically connected with *Apollon Cynthius* her name reminds us that she is a poet, she participates in the ceremonies of the Muses and the poet regards her as one.

Very elegant, cultured, she lacks neither the *gifts of Venus* or those of *Mimnermus* since Apollo has granted her the talent to compose poems and the muse Calliope to sing to the accompaniment of the lyre.

Gorņeva Ilona
University of Latvia

The Most Useful Rhetorical Form in Treatises Attributed to Menander Rhetor

Menander Rhetor, or Menander of Laodicea (ca. 3rd century AD), rhetorical theoretician, sophist, is known by two rhetorical treatises attributed to his name, in which the author elaborately, sometimes even in scrupulously, tells about the epideictic branch of oratory and provides instructions of *how* to compose each kind of epideictic speech. Basically, each type of the speech is characterized by an established canon, expressing the strict structure of the speech, methods on how to compose the speech and stylistic touch, which can be applied in appropriate situation. Entirely Menander tells about sixteen kinds of epideictic speech and explains methodology applicable to his potential reader, i.e. student of rhetoric. Despite much of the author's attention devoted to such official speeches as the emperor's crowning speech or a speech composed in honour of a governor's arrival or departure, Menander indicates only one kind of speech in which the orator can reveal his abilities and possibilities to the full. It could be expected that the most useful way of rhetoric is related to an individual's celebrations or rites; however, according to Menander, the most useful way kind of rhetoric is not a birthday celebration speech or a wedding speech. Menander identifies the most useful form of epideictic rhetoric as a talk (λαλιά) or conversational speech. Talk, indeed, is the form for an orator to display the true charm of improvisation and develop elements of epideictic speech known already from Aristotelian times.

Gvelesiani Irina

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

***White Temple* – a Bridge between the Ancient and Present Day Education**

Nowadays, globalization comprises the whole universe. In the context of the globalized world, knowledge acquisition becomes a market-determined process, which has undergone a tremendous expansion in the recent past. However, scholarly activities and their outcomes have had the greatest significance since ancient times. A variety of higher-education institutions were developed in many cultures of the ancient world to provide institutional frameworks of scholarly potential. Perhaps, the Greeks were the first, who *inspired the way the education is seen today*. However, traces of old traditions can be seen within the walls of contemporary universities.

The given paper deals with the importance of knowledge acquisition, draws parallel between ancient and contemporary educational systems and outlines a significance of past in the formation of future. A *White temple* or Ivane Javakhishvili Tbilisi State University is the subject of discussion. A *White temple* has become a symbol of knowledge, purity, wisdom, independence and solidarity. Tbilisi State University was founded in 1918. Since its establishment it has determined the nation's conscience and facilitated the growth of intellectual and scholarly potential in Georgia. Tbilisi State University has the greatest past built on the ancient traditions of the oldest Georgian educational bodies – Ikalto and Gelati Academies (XI–XII centuries) and the School of Philosophy and Rhetoric of Phazisi (IV century).

Ancient tendencies of education and contemporary strategies of knowledge acquisition – this composition is a subject of our interest and the main attraction of modern scholarly researches all over the world.

Igors Koņins
Riga

The Rhetorical Trope of *Ethopoieia* and Ancient Greek Pseudonymous Letters of Themistocles

Teaching of rhetoric was highly developed within the ancient rhetoric of the modern era. The exercises, or *progymnasmata*, practiced by rhetoric schools during the Second Sophistic period of ancient rhetoric were characterized by large diversity. There were multiple rhetorical tropes which had to do with the construction of an *alter ego* character.

The most essential of them was *ethopoieia* or impersonation, which played an important role among the representatives of the genre of pseudonymous letters, written in the voices of famous figures from the past and spread widely in the 1st century AD.

One of the most significant works of this genre, the Letters of Themistocles, shows how the orator would perform a detailed exploration of the lives of historical persons, the characters of which were being imitated by using the most significant life events in the creation of one's own plot. Close attention was paid to the stylistic features of the language of the person to be imitated. Unknown details about the person's life used to be conjured up and various linguistic means were used to suit the purposes of the writer; in the case of Themistocles this was to reflect the inner experiences of the *alter ego*. It is believed that such practice was the orators' first step towards composing rhetorical declamations on political topics in the name of a certain historical person.

Lāms Ojārs

University of Latvia

An educated ΠΩΜΑΙΟΣ and Ancient Literature. A Case Study: Texts by Leo Diakonus

It is impossible to talk about an unified and constant attitude towards education in the thousand year long Byzantine history. There exists a varied attitude and different requirements in regard to education according to the losses and acquisitions of the state at different periods of time. A great role in the political system of the state is played by the personal attitude and interest of the emperor. Although there are periods of flourishing as well as decline, still one of the cornerstones of Byzantine educational system is ancient literature and its knowledge is a criterion for a educated and cultured person. The three main sources in the development of literary taste and skill are historiography, rhetoric and the poetry of Homer. In addition a great importance is attributed to the study of ancient philosophy. The Christian authors are learning a lot from the ancient ones in the creation of figures, allegories and symbols. Although time after time there is an exacerbation of negative attitude towards ancient writers among the radical minded Christian circles, this attitude never becomes predominant, as there is a widespread reception of ancient writers. What regards the pagan status of ancient writers, they are believed not to be blamed in their erroneous faith and that God's mercy will save them from the torments of hell, because they have lived by the laws of God, although unaware of Him.

The texts „Histories“ and „Encomium“ by the 10th century writer Leo Diakonus are an intriguing example of how the heritage of ancient literature is used in the creation of contemporary and innovative texts. In writing about the topics of his time Leo Diakonus got inspired by Homer, Ancient Greek historians and Ancient Greek mythology.

Moreno González Rafael
University of Bonn

Socratic *Paideia* against Protagorean *Paideia*: Two Opposing Educational Models in Plato's *Protagoras*

The aim of this paper is to examine the roles of Socrates and Protagoras as educators in Plato's *Protagoras*. It is often acknowledged in the specialized literature that in the *Protagoras* Socrates' and Protagoras' opinions about educational issues differ drastically from one another: the relevance of the family and early socialization to inculcate and develop the different *aretai*, the nature and even the teachability of excellence (*aretē*), and the importance of poetic interpretation are good examples in our dialogue of the differences between the two thinkers.

Despite the consensus regarding this matter, the different types of educational performance (*epideixis*) that both characters enact are not so frequently taken into consideration when discussing the similarities or differences of their educational proposals. I argue that besides the main difference in philosophical content that Protagoras and Socrates present in the dialogue, the educational methodologies that both characters (re-)present vary considerably and show one further aspect of Plato's criticism of the sophists. These methodological issues are highlighted in the dialogue, as they introduce or are introduced in the two main moments of crisis in the dialogue, after the first long speech of Protagoras and after the Interpretation of Simonides *Ode to Scopas*.

All things considered, the main goal of the *Protagoras* seems to be the illustration -by means of Socrates' words and deeds- of the real nature of an educator and to advice caution against the ambivalences of the sophistic educational offer.

Muižniece Līva
University of Latvia

**The Meaning of *To Genos Tou Eidous Meros*
and *To Eidos Tou Genous Meros*
in Aristotle's *Metaphysics* Δ 25**

In his *Metaphysics* Δ 25 1023b22–5 Aristotle juxtaposes *to genos tou eidous meros* and *to eidos tou genous meros* by saying that a genus is a part of the form in a different way (*allōs*) than the form is a part of the genus. The article seeks to demonstrate that this contrast reveals two different meanings of *meros* (i.e. *part*), and to explain what unfavourable consequences ensue if the difference in the meanings of *meros* is neglected.

Paesalu Ave

University of Tartu

Nicomachean Arithmetics in Boethian Transmission: Theory over Practice

Late Roman philosopher Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius's (ca. 480–524) is mostly known for his last and finest work *The Consolation of Philosophy*. Yet Boethius' lifetime was dedicated to transmitting carefully selected Greek sources into Latin world. We owe to him the Latin version of Aristotle on logic, commentaries on Porphyry, as well as couple of handbooks on liberal arts – Nicomachus of Gerasa on arithmetics, and Nicomachus, Euclid and Ptolemy on music.

Living in the era of political and cultural decline of the Roman Empire, Boethius makes an enormous effort to fill the gaps in Latin philosophical and scientific literature of late antiquity, and sets his educational ideals in Greece. Even though not in his lifetime, Boethian works had a revival and influenced significantly the development of philosophy and science in the Latin speaking Europe from 9th century onwards.

In my presentation, I will focus on Boethius' *De institutione arithmetica libri II* as a *versio* of Nicomachus of Gerasa's (fl. ca. 150 AD) textbook on arithmetics *Eisagoge arithmetikes*. We will have a look at the position of arithmetics in the Neoplatonic framework of education, its highly theoretical ideas of number and harmony, and the connection and importance of *De arithmetica* for the understanding of Boethian *De institutione musica*, by far the most cited and copied source on music theory in Western Europe during the Early Middle Ages.

Romanovs Aleksejs

Russian State University for the Humanities

Paideia in Plato's Early Dialogues

In the early so-called Socratic dialogues Plato is concerned with questions of ethics – what is virtue (*aretē*), courage (*andreia*), justice (*dikaia*), happiness (*eudaimonia*) and so on. While in the dialogues of the middle period *paideia* is connected with problem of being and the method of its cognition, in the early dialogues we have a problem of a *pure paideia* as a new and unusual method of education which differs from education by the custom (e.g. epos and poetry) and from mathematics or natural philosophy, as well as from the eristic method of the new teachers – like sophists.

Essentially, for Plato *paideia*, *dialektika* and *philosophia* have the same meaning: exploration of the nature of one's own deeds and desires looking for people's own needs, which is common for the nature of all men. *Paideia* as care for soul (*epimeleia peri psychēs*) is the necessary condition for the new Socratic method of education.

But what about the grounds for the distinction between Socrates' method and the method of sophists and other scientists as well? Why does Plato call *paideia* the *other method* (*Gorg. Prot. passim, cf. Ep. VII 341c5-6, Rep. 510b ff., 533b7-c3*)?

In our view, the crucial point of the new Platonic method is the so-called Socratic Paradox as a result of elenctic (*elenchos*) examining (*Gorgias, Protagoras, Meno*) and connected with the causal problems in natural philosophy.

Strelēvica-Ošiņa Dace

Latvian Language Institute of the University of Latvia

*Teach Them to Speak Correctly,
Otherwise I Don't Understand Them:*
**Linguistic Prescriptivism in Education of Today
and the Antiquity**

The quotation in the title of this paper is taken from an interview with a language teacher, published a couple of years ago in a Latvian magazine. (When hired for her job, she had heard this request from the principal of the school, referring to the seemingly *degraded* speech of her students.) It seems that this sentence defines a very significant segment of linguistic prescriptivism, especially as far as it is linked with (and relies on) education. In other words, prescriptivism is our attempt to make other people adhere to the language norms that we hold traditional and important, otherwise we do not (or pretend not to) understand them, we perceive them as strangers to our way of life.

During different periods of the antiquity, the instruction of *correct* language has been the backbone of education, as emphasized by many authors. The person who teaches grammar has been described as *custos (...) sermonis* ('guardian of the (...) language'), as well as as *custos historiae* ('guardian of the tradition'). In many cultures, this kind of attitude has survived to this day and can be regarded as fairly universal.

Partly relying on my recent theory of three main types of prescriptivism (human-oriented, language-oriented, and error-oriented), I will now concentrate on the issues that, regardless of the particular type of prescriptivism, demonstrate the link between education and the prescriptive teaching of language *correctness* as the symbol of traditional values that need preservation.

Theotokis Georgios
Exeter University

The *Strategika* of the 1st and 2nd century AD – a *bridge* for the transmission of military knowledge between Antiquity and the Byzantine world

The so-called *Strategika* or *Taktika* are a specific category of literary works written for officers of the army that contained constitutions and treatises of military nature which have been compiled by the author through personal experience or through oral tradition and/or other literary works of the past. The first known work of this kind comes from the 4th c. BC from a certain Aeneas, also known as Taktikos (Tactician), while numerous such works from the Byzantine period have also been preserved. This paper will attempt to address a key question asked by eminent modern historians like John F. Haldon and Walter E. Kaegi regarding the influence of the *Taktika* of the 1st c. AD to the strategic thinking of the Byzantines, and more specifically: *The Byzantine strategic thinking was not born “ex nihilo” but it was rather the conscious imitation and adaptation to the ancient Greek military writings and recommendations of the Greek classical period, and more specifically Aeneas Tacticus (357–56 BC) or even older ones, and to similar literary works of the Roman period – like Frontinus (end of 1st c. AD), Onasander (around 59 AD), Aelian (106 AD), Polyaeus (163–65 AD), and others – who translated and adapted those ancient writings to the strategic thinking of their period.*

By putting the authors of the *Strategika* of the 1st and 2nd centuries AD – and especially Frontinus because, chronologically, he is the first of two such authors writing in Latin – in centre stage, this paper will attempt to examine the validity of the aforementioned point and give an answer to a number of questions like: what links can we find between the sources used by our authors like Aeneas, Onasander, Frontinus and the Byzantines? What does this reveal about the transmission of knowledge through the centuries and what was the role of language in this procedure? What similarities can we detect regarding the aim, scope and structure of the *Taktika* – thus their objectivity and value as historical sources for the art of war? Finally, I will attempt to compare the content of the Ancient

Greek and Roman *Taktika* – again focusing mainly on Frontinus' *Strategemata* – with the works of their Byzantine counterparts by presenting a number of characteristic examples that answer a series of questions: how did the ancient authors perceive the terms *Strategy* and *Tactics* (or *Strategemata*) and how did these terms evolve through the centuries and into the Late Roman and Byzantine period? What information we draw for the basic elements of the organization of an army of the period like the recruitment, training and discipline of the soldiers, division into units, its equipment and its basic battle-formations?

Tumans Harijs
University of Latvia

Hellenic Discussion about *Paideia*

Originally there was no discussion about *paideia* in the Greek world because since the age of Homer there had been a point of view that the purpose of education was to teach people probity. As Werner Jaeger demonstrated, all arts originally served this purpose because every creative activity, especially writing poetry, was considered as a part of *paideia*. Art played the role of the teacher of life. Both poets and philosophers wrote their works to lecture to their contemporaries. In the classical age, the upbringing of people was provided by the theatre, both in tragedy and comedy genres. Historians, too, wanted to give percepts to the society by using examples from the past.

However, already in the archaic age, poetry had developed to express emotions of individuals and personal attitudes; it was free from didactics, sometimes even in conflict with the adopted morality. Owing to this, an alternative understanding of the meaning of art developed: to give pleasure, to entertain, to provide emotional experiences etc. Simultaneously, the old understanding of probity and, with it, of the purpose of education began to lose its meaning.

As a result, during the second part of the 5th century the crisis of the old *paideia* set in which was reflected in three works: in Aristophanes' *Clouds*, Sophocles' *Neoptolemos* and Prodicus' legend about Heracles. In all of these works the question of youth, choosing a path for life, is developed. Thanks to this, the collision of opposite systems of values is shown in them.

In this situation a discussion between Socrates and sophists about the sense of *paideia* developed. Sophists believed that the aim of their education was to gain personal benefit and, above all, profit, whereas Socrates proclaimed that the goal of education was to teach probity to people and to make them better. He reinterpreted traditional beliefs by emphasizing ethics.

The analysis of the discussion allows to conclude that during the classical age in Greece not only two different opinions about the essence of education but also two world outlooks collided. It is an indicator that testifies to the change of the cultural paradigm.

LU Akadēmiskais apgāds
Baznīcas ielā 5, Rīga, LV-1010
Tālrunis 67034535

Iespiests SIA «Latgales druka»